

Kulturværtdiudvalgets årsberetning 2014

Indholdsfortegnelse:

Formandens forord

Udvalgets arbejde i beretningsåret

Indeksregulering for 2014

Europa-Parlamentets og Rådets direktiv om tilbagelevering af kulturgoder, som ulovligt er fjernet fra en medlemsstats område og om ændring af forordning (EU) nr. 1024/2012 (omarbejdning).

Henvendelser fra udenlandske myndigheder

Udførselsforbud

Forbehold

Erhvervelser

Indlån af Lauritz Tuxens maleri ”Man rejser sig fra bordet”

Forhåndsgennemgangen

Individuelle ansøgninger

EU-forordningen om udførsel af kulturgenstande

Kulturgenstande i privateje belagt med udførselsforbud 2014 (fortegnelse)

Kulturværtdiudvalgets sekretariat

Kulturværtdiudvalgets medlemmer

Forord

Kulturværtdiudvalget offentliggør herved sin 28. årsberetning siden ikrafttrædelsen den 1. januar 1987 af lov nr. 332 af 4. juni 1986 om sikring af kulturværdier i Danmark. Denne lov blev i 2010 ændret ved lov nr. 141 af 10. februar 2010. Kulturministeriet har efterfølgende udstedt lovbekendtgørelse nr. 1270 af 16. november 2010 om sikring af kulturværdier i Danmark og tilhørende bekendtgørelse nr. 391 af 30. april 2011 om sikring af kulturværdier i Danmark.

EU har den 15. maj 2014 revideret direktivet om tilbagelevering af kulturgoder, som ulovligt er fjernet fra en medlemsstats område.

Kulturværtdiudvalget behandler hvert år et betydeligt antal ansøgninger om tilladelse til udførsel af kulturgenstande. Der har været et fald i antallet af individuelle ansøgninger i 2014, medens antallet af EU-ansøgninger er steget. Der er ikke udstedt udførselsforbud i 2014.

Erland Kolding Nielsen
Formand

Udvalgets arbejde i beretningsåret

Direktør Mikkel Bogh fra Statens Museum for Kunst er indtrådt i udvalget i stedet for Karsten Ohrt, som var næstformand i udvalget. Udvalget har konstitueret sig med direktør Erland Kolding Nielsen som formand og Mikkel Bogh som næstformand.

Kulturværtdiudvalget har i 2014 afholdt 2 møder.

Udvalget har forhåndsgennemgået 16 trykte auktionskataloger med 6.857 katalognumre over antikviteter, malerier, bøger, breve, manuskripter, smykker m.m. Derudover har Udvalget gennemgået en række online auktionskataloger, ikke mindst på bog- og manuskriptområdet.

Udvalget har behandlet 31 individuelle ansøgninger om tilladelse til udførsel af i alt 42 kulturgenstande efter den danske lovgivning.

Endvidere har Udvalget behandlet 52 ansøgninger om tilladelse til udførsel af i alt 188 genstande efter EU-lovgivningen. Der henvises til den uddybende beskrivelse af de to ordninger nedenfor.

Der er i årets løb ikke nedlagt udførselsforbud eller taget forbehold i auktionssager.

Udvalget har i årets løb behandlet en række henvendelser og forespørgsler fra udenlandske kulturværtdi- og politimyndigheder angående mulig illegal udførsel af kulturgenstande fra Danmark og andre EU-lande samt bistået danske politimyndigheder i opklaringen og forfølgelsen af mulige ulovlige indførselsager af kulturgenstande i Danmark.

Arbejdet foretages af Udvalgets medlemmer og deres institutioner, Det Kongelige Bibliotek, Nationalmuseet, Statens Arkiver, Statens Museum for Kunst og Det Nationalhistoriske Museum på Frederiksborg Slot samt de tilknyttede netværksinstitutioner: Danmarks Kunstbibliotek, Designmuseum Danmark og De Danske Kongers Kronologiske Samlinger.

Indeksregulering for 2014

Den oprindelige værdigrænse på 150.000 kr. for genstande, som er ældre end 50 år, skal årligt reguleres pr. 1. januar efter udviklingen i det af Danmarks Statistik offentliggjorte forbrugerprisindeks, jf. kulturværdilovens § 2, stk. 1, nr. 2, jf. stk. 5.

I medfør af bekendtgørelse nr. 275 af 17. marts 2014 om regulering af værdigrænse i lov om sikring af kulturværdier i Danmark, blev beløbet pr. 1. januar 2014 hævet til 163.000 kr.

Værdigrænsen for fotografier, som uanset alder har en værdi på kr. 30.000 eller derover, reguleres derimod ikke.

Europa-Parlamentets og Rådets direktiv af 15. maj 2014 om tilbagelevering af kulturgoder, som ulovligt er fjernet fra en medlemsstats område og om ændring af forordning (EU) nr. 1024/2012 (omarbejdning).

I 2013 afgav Kulturværdiudvalget hørings svar om et forslag om en række ændringer, der skulle sikre, at direktivet opnåede større effekt med henblik på at sikre, at ulovligt fjernede kulturgenstande tilbageleveres.

Ændringen af direktivet blev vedtaget den 15. maj 2014.

Ændringerne vedrører især:

- En udvidelse af direktivets anvendelsesområde til at omfatte alle kulturgoder, der er klassificeret som nationale skatte
- Anvendelse af informationssystemet for det indre marked (IMI)
- Fristen til at undersøge, om et kulturgode, der er fundet i et andet land, er omfattet af direktivet, forlænges til 6 måneder
- Fristen for adgang til at anlægge sag om tilbagelevering forlænges til 3 år efter en medlemsstat får kendskab til, hvor kulturgodet befinder sig samt besidderens eller indehaverens identitet
- Erstatning for tilbagelevering af et kulturgode forudsætter, at der er udvist den fornødne omhu og agtpågivenhed ved erhvervelsen af godet.

Direktivet indeholder endvidere en anbefaling af, at medlemsstaterne overvejer at ratificere UNESCO-konventionen om midlerne til at forbyde og forhindre ulovlig import, eksport og ejendomsoverdragelse af kulturgenstande, der blev undertegnet i Paris den 17. november 1970, og UNIDROIT-konventionen om stjålne eller ulovligt udførte kulturgenstande, der blev undertegnet i Rom den 24. juni 1995. Begge disse konventioner er ratificeret af Danmark.

Henvendelser fra udenlandske myndigheder mv.

Kulturværdiudvalget modtager lejlighedsvis henvendelser fra udenlandske myndigheder, f.eks. om udførsel af kulturværdier, som stammer fra Danmark. Udvalget finder det positivt, at det internationale samarbejde på denne måde har vist sig at fungere. Udvalget har i de konkrete sager undersøgt, om der skulle være søgt om udførselstilladelse, og hvad konsekvenserne i givet fald skulle være. Udvalget har ikke haft grund til at kræve udførte kulturværdier tilbageført til Danmark. Se dog nedenfor om udførsel af et hebraisk manuskript.

Udvalget har ligeledes modtaget henvendelser om risiko for handel med illegale eller stjålne genstande.

Der planlægges afholdt en konference på British Library den 26. juni 2015 "The Written Heritage of Mankind in Peril: Theft, Retrieval, Sale and Restitution of Rare Books, Maps and Manuscripts". Fra dansk side kommer Ivan Boserup, Det Kongelige Bibliotek, med et oplæg.

Udførselsforbud

Der har ikke været sager i 2014, hvor Udvalget har fundet grundlag for at nedlægge udførselsforbud.

Forbehold

Kulturværdiudvalget har ved forhåndsgennemgangen af auktionskataloger i 2014 ikke taget forbehold.

Det er en tilbagevendende misforståelse, at det forhold, at Kulturværdiudvalget tager forbehold i auktionssammenhæng betyder, at der efterfølgende vil blive nedlagt udførselsforbud.

Udvalget tager normalt flere forbehold, end det udsteder udførselsforbud. Når en hel del forbehold ikke omsættes i efterfølgende udførselsforbud og evt. erhvervelse gennem Kulturværdiudvalget, er forklaringen den, at Udvalget altid har haft den praksis i tvivls- og hastesager at tage forbehold angående kulturgenstande, hvis betydning eller værdi ikke på forhånd kan afklares umiddelbart, for efterfølgende at kunne få den fornødne tid til at foretage en grundig sagsbehandling, *såfremt* genstanden skulle blive solgt til udenlandske eller andre købere, der måtte ønske at udføre den. Men årsagen kan også være, at Udvalget simpelthen ønsker "at have snor i en genstand", for hvilken der efterfølgende skal nedlægges udførselsforbud, såfremt den ikke går til en dansk køber, idet et forbehold, der oplyses efter hammerslag på auktion, tvinger køberen til at søge om udførselstilladelse.

Erhvervelser

Kulturværdiudvalget har i 2014 ikke erhvervet kulturgenstande.

Indlån af blev Lauritz Tuxens maleri "Man rejser sig fra bordet".

Skagens Museum ønskede at indlåne Lauritz Tuxens "Man rejser sig fra bordet" (1906), som i sin tid blev ulovligt udført af Danmark, til en udstilling om Lauritz Tuxen. Den nuværende amerikanske ejer ønskede sikkerhed for, at han kunne få maleriet tilbage efter afholdelsen af udstillingen, som skulle fortsætte til Fuglsang Kunstmuseum. Udvalget udstedte i denne anledning erklæringer både i forhold til Skagens Museum og Fuglsang Kunstmuseum om, at sagen i forhold til den nuværende ejer, som har købt maleriet i god tro på en auktion i New York, er forældet, og at Udvalget hverken kan beslaglægge det i Danmark eller vil rejse krav på returnering af maleriet. Indlån af maleriet til begge kunstudstillinger blev gennemført som planlagt.

Forhåndsgennemgangen

En betydelig del af Kulturværdiudvalgets arbejde består i en forhåndsgennemgang af auktionskataloger. Fremgangsmåden i forbindelse med forhåndsgennemgangen er fastlagt i § 9 i bekendtgørelsen om sikring af kulturværdier i Danmark (senest ved bekendtgørelse nr. 391 af 30. april 2011) og går ud på, at Udvalget før auktionen foretager en foreløbig gennemgang af kataloget og eventuelt en besigtigelse af visse genstande. Katalogerne skal derfor være Udvalget og sekretariatet i hænde senest 10 dage før auktionen for, at Udvalget kan nå at gennemgå og forhåndsvurdere indholdet.

Kulturværdiudvalget meddeler på baggrund heraf, hvilke genstande og værker Udvalget på forhånd tager forbehold for, dvs. de genstande og værker, der ved salg til udlandet gennem efterfølgende ansøgning kræves forelagt Udvalget til nærmere bedømmelse og afgørelse, før en tilladelse til udførsel kan gives. Hvis en ansøgning om udførselstilladelse afslås, skal Kulturværdiudvalget i medfør af kulturværdilovens § 11 fremsætte et købstilbud, der svarer til hammerslagsprisen med tillæg af auktionsomkostninger, svarende til købers nettokøbspris.

Forhåndsgennemgangen kan desuden bevirke, at Udvalget indstiller til kulturministeren, at ministeren træffer beslutning i henhold til lovens dispensationsbestemmelse (§ 2, stk. 4). Udvalget har i 1997 præciseret, at Udvalgets forbehold også kan omfatte genstande, der efterfølgende vil kræve indstilling til kulturministeren. Katalognumre, for hvilke der ikke tages forbehold, kan omvendt frit udføres efter auktionen.

Kulturværdiudvalget havde i 2014 aftaler om forhåndsgennemgang af fysiske kataloger med to auktionshuse: Lauritz.com og Bruun Rasmussen Kunstauktioner.

Individuelle ansøgninger

Det fremgår af kulturværdilovens § 11, at Kulturværdiudvalget skal fremsætte et tilbud om erhvervelse af genstanden til markedsprisen, såfremt en ansøgning om udførselstilladelse afslås. Genstandens værdi fastsættes efter råd fra særligt sagkyndige. Som rådgivere for Udvalget er udpeget Foreningen af Auktionsledere i Danmark, Dansk Kunst Antikvitetshandler Union, Den Danske Antikvarboghandlerforening og Kunst- og Antikvitetshandler Ringen.

Kulturværdiudvalget har i 2014 modtaget i alt 31 individuelle ansøgninger om udførselstilladelse for kulturgenstande i privateje.

Hebraisk manuskript fra Fredericia

Der har i 2014 været et tilfælde, hvor Kulturværdiudvalget har indstillet, at lovens dispensationsbestemmelse i henhold til § 2, stk. 4 blev bragt i anvendelse. Auktionsfirmaet Sotheby's i Danmark fremsendte på vegne af en klient en ansøgning om at måtte udføre et hebraisk manuskript med henblik på salg i New York. Sotheby's oplyste efterfølgende, at manuskriptet befandt sig i New York, da kunden selv havde fremsendt det til auktionshusets amerikanske filial angiveligt uden at være klar over, at en EU-eksporttilladelse var nødvendig. Sotheby's har beklaget denne fejltagelse og har tilkendegivet, at manuskriptet ikke kan sælges på auktion, før en EU eksporttilladelse er modtaget.

Der tale om et sjældent miniaturehåndskrift (9 x 7 cm.), som stammer fra en af de første danske jødiske menigheder i Fredericia o. 1800. Håndskriftet er som noget ganske særligt skrevet i Danmark for en person i Danmark, og begge er knyttet til et sted med en lang og interessant jødisk historie. Danske manuskripter fra den jødiske menighed i Fredericia er meget sjældne. Dette manuskripts proveniens og kulturhistoriske sammenhæng betyder, at det ud fra en jødisk- og kulturhistorisk synsvinkel bør blive i Danmark.

Udvalget bad derfor Sotheby's om, at manuskriptet øjeblikkelig blev returneret til Danmark til en nærmere gennemgang, hvilket Sotheby's accepterede. Kulturværdiudvalget havde ikke modtaget manuskriptet ved årets udgang.

I henhold til **forordning (EF) nr. 116/2009 af 18. december 2008** om udførsel af kulturgoder må inkunabler og manuskripter uanset deres værdi kun udføres til lande uden for Fællesskabets toldområde mod forelæggelse af udførselstilladelse, jf. artikel 2 og punkt 9 i bilag 1 til forordningen. Der skal således foreligge en udførselstilladelse, før det pågældende manuskript må udføres.

Efter § 2, stk. 1, nr. 2 i **lovbekendtgørelse nr. 1270 af 16. november 2010 om sikring af kulturværdier i Danmark** omfatter loven kulturværdier, der ikke er i offentligt eje, som har en

værdi på 163.000 kr. eller derover, og som er ældre end 50 år. Det pågældende manuskript er således ikke umiddelbart omfattet af lovens bestemmelse, da den af auktionshuset anslåede værdi er anført til at være under 163.000 kr.

Kulturværtdiudvalget har derfor anmodet derfor kulturministeren om, at manuskriptet i henhold til § 2, stk. 4 i kulturværdiloven blev inddraget under kulturværdiloven, hvilket ministeren har imødekommet. Sagen er endnu ikke afgjort.

Udover denne sag blev alle andre ansøgninger bevilget.

Manuskriptet til den første grønlandske roman fra 1914

Kulturværtdiudvalget har givet tilladelse til, at Arktisk Institut kan udføre præsten og forfatterens Mathias Storchs (1883-1957) originale håndskrevne manuskript til romanen "Sinnattugaq" (En grønlanders drøm) fra 1914 til Nunatta Katesugaasivia (Grønlands Nationalmuseum). Det er den første roman skrevet og udgivet på grønlandsk. En kopi af manuskriptet er afleveret til Det Kongelige Bibliotek.

EU-forordningen om udførsel af kulturgenstande

Efter etableringen af det indre marked, hvor grænsekontrol som hovedregel bortfalder mellem EU-landene, er det besluttet, at de enkelte EU-landes nationale kulturbeskyttelsesregler fortsat er gældende. Etableringen af det indre marked har således intet ændret ved den danske kulturværdilov eller den praksis, der er gældende i relation til loven. Det er fortsat denne lov, der regulerer hvornår og under hvilke betingelser der kan nedlægges forbud mod udførsel af kulturgenstande fra Danmark til såvel EU-lande som lande uden for EU.

For at styrke de nationale beskyttelsesinteresser er der tillige skabt et fælles regelsæt, der skal hindre ulovlig udførsel af kulturgenstande ud over EU's fælles toldgrænser i henhold til Rådets forordning nr. 3911/92 af 9. december 1992, om udførsel af kulturgoder. Forordningen, der trådte i kraft den 1. april 1993, er kodificeret ved Rådets forordning nr. 116/2009 af 18. december 2008 om udførsel af kulturgoder. Disse regler om udførsel til lande uden for EU betyder, at der ved udførsel af bestemte kulturgenstande skal foreligge en udførselstilladelse, og at der i disse tilfælde skal anvendes en særlig europæisk ansøgningsformular. Ligesom det er det danske Kulturværtdiudvalg, der administrerer den danske lov, er det også Udvalget, der administrerer det fælles EU-regelsæt for det danske område.

Ansøgninger om udførsel af kulturgenstande til tredjelande skal således også fremsendes til Kulturværtdiudvalget, der i hvert enkelt tilfælde træffer beslutning om udførselstilladelse. Der er visse forskelle i de to regelsæt med henblik på kategorier og værdi- og aldersgrænser, og ordningen indebærer, at der også skal søges om udførselstilladelse i en række tilfælde, hvor en tilladelse ikke er nødvendig efter den danske kulturværdilov.

Kulturværtdiudvalget har i 2014 modtaget 52 ansøgninger om tilladelse til udførsel af i alt 188 enkeltgenstande eller samlinger i henhold til EU-forordningen. 34 af disse ansøgninger omfattende 154 genstande er indgivet af museer og privatpersoner, som ønskede en midlertidig udførselstilladelse i forbindelse med udlån til udstillinger i udlandet. Herudover blev der givet definitiv udførselstilladelse i 17 ansøgninger omfattende enkeltgenstande eller samlinger. En sag er endnu ikke afgjort.

Kulturgenstande i privateje belagt med udførselsforbud m.v.

Ved udgangen af 2014 er følgende udenlandsk privatejede kulturgenstande, som alle befinder sig i Danmark, belagt med udførselsforbud:

1. Carl Blochs portrætmaleri af *H.C. Andersen* (1869), 1997.
2. Wilhelm Marstrands maleri *Liggende Model* (1833), 1998.
3. C.W. Eckersbergs maleri *Udsigt gennem en Dør til løbende Figurer* (1845), 1998.

Endvidere er ved udgangen af 2013 følgende danske privatejede kulturgenstande, som alle befinder sig i Danmark, belagt med udførselsforbud:

1. En *Amati violin* (1627), 2001.
2. Resterende dele af *Ålholm-samlingen* (1600- og 1700-tallet), 1996-97.
3. En flintdolk fra Stubberup ved Nysted (stenalderen), 2010.

Årstallet i parentes henviser til oprindelsesåret/perioden for oprindelse, mens det andet årstal angiver året for nedlæggelse af udførselsforbud.

Kulturværdiudvalgets sekretariat

Kulturværdiudvalgets sekretariatsfunktioner er delt, således at det administrative sekretariat, herunder i forhold til offentligheden, som er placeret på Nationalmuseet, varetages af kontorfuldmægtig Lis Brock, mens chefkonsulent, cand. jur. Søren Clausen, Det Kongelige Bibliotek, varetager funktionen som Udvalgets juridiske sekretær.

Kulturværdiudvalget, den 3. marts 2015

Mikkel Bogh
(næstformand)
Direktør, Statens Museum for Kunst

Asbjørn Høllum
Rigsarkivar, Statens Arkiver

Erland Kolding Nielsen
(formand)
Direktør, Det Kongelige Bibliotek

Per Kristian Madsen
Direktør, Nationalmuseet

Mette Skovgaard
Direktør, Det Nationalhistoriske Museum på Frederiksborg Slot